

# SPIS TREŚCI

## 1

|                                         |    |
|-----------------------------------------|----|
| Przedmowa do wydania angielskiego ..... | 5  |
| Słowo wstępne .....                     | 9  |
| Przedmowa .....                         | 45 |
| Przedmowa do wydania drugiego .....     | 49 |
| Wykaz skrótów .....                     | 51 |

|                                                           |    |
|-----------------------------------------------------------|----|
| WSTĘP .....                                               | 53 |
| I. Warunki naturalne w Indiach .....                      | 53 |
| II. Ogólna charakterystyka myśli indyjskiej .....         | 56 |
| III. Niektóre zarzuty stawiane filozofii indyjskiej ..... | 75 |
| IV. Wartość studiów nad filozofią indyjską .....          | 79 |
| V. Poszczególne epoki myśli indyjskiej .....              | 80 |

## CZĘŚĆ PIERWSZA OKRES WEDYJSKI

|                                                          |     |
|----------------------------------------------------------|-----|
| ROZDZIAŁ PIERWSZY. HYMNY RIGWEDY .....                   | 87  |
| I. Wedy .....                                            | 87  |
| II. Poważne znaczenie badań nad hymnami wedyjskimi ..... | 89  |
| III. Nauka płynąca z Wed .....                           | 91  |
| IV. Tendencje filozoficzne .....                         | 93  |
| V. Teologia .....                                        | 94  |
| VI. Tendencje monoteistyczne .....                       | 105 |
| VII. Monoteizm przeciwko monizmowi .....                 | 107 |
| VIII. Kosmologia .....                                   | 112 |
| IX. Religia .....                                        | 116 |
| X. Etyka .....                                           | 119 |
| XI. Eschatologia .....                                   | 123 |
| XII. Konkluzja .....                                     | 125 |

|                                             |     |
|---------------------------------------------|-----|
| ROZDZIAŁ DRUGI. PRZEJŚCIE DO UPANISZAD..... | 129 |
| I. Atharwaweda .....                        | 129 |
| II. Teologia.....                           | 131 |
| III. Jadżurweda i Brahmany.....             | 133 |
| IV. Teologia.....                           | 134 |
| V. Teorie o stworzeniu .....                | 139 |
| VI. Etyka.....                              | 139 |
| VII. Eschatologia .....                     | 141 |

|                                                         |     |
|---------------------------------------------------------|-----|
| ROZDZIAŁ TRZECI. FILOZOFIA UPANISZAD.....               | 145 |
| I. Upaniszady .....                                     | 145 |
| II. Nauka Upaniszad .....                               | 147 |
| III. Liczba i czas powstania Upaniszad .....            | 148 |
| IV. Myśliciele doby Upaniszad .....                     | 149 |
| V. Hymny rigwedy a Upaniszady .....                     | 149 |
| VI. Problemy omawiane w Upaniszadach.....               | 154 |
| VII. Istota rzeczywistości .....                        | 155 |
| VIII. Brahman.....                                      | 164 |
| IX. Brahman a Atman.....                                | 168 |
| X. Intelpekt a intuicja.....                            | 171 |
| XI. Stworzenie .....                                    | 177 |
| XII. Stopnie rzeczywistości .....                       | 189 |
| XIII. Jednostkowe „ja” .....                            | 192 |
| XIV. Etyka Upaniszad.....                               | 195 |
| XV. Świadomość religijna .....                          | 212 |
| XVI. Moksza, czyli wyzwolenie.....                      | 217 |
| XVII. Zło i cierpienie.....                             | 220 |
| XVIII. Karman.....                                      | 222 |
| XIX. Życie przyszłe.....                                | 226 |
| XX. Psychologia Upaniszad .....                         | 231 |
| XXI. Elementy Sankhji i Jogi w Upaniszadach.....        | 233 |
| XXII. Zapowiedzi przyszłych teorii filozoficznych ..... | 236 |

## CZĘŚĆ DRUGA OKRES EPICKI

|                                      |     |
|--------------------------------------|-----|
| ROZDZIAŁ PIERWSZY. MATERIALIZM.....  | 243 |
| I. Okres epicki.....                 | 243 |
| II. Powszechne pojęcia ówczesne..... | 247 |
| III. Materializm.....                | 248 |

|                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------|-----|
| IV. Doktryny .....                                                | 248 |
| V. Refleksje ogólne .....                                         | 253 |
| <b>ROZDZIAŁ DRUGI. PLURALISTYCZNY REALIZM</b>                     |     |
| DŻINISTÓW .....                                                   | 257 |
| I. Dżinizm .....                                                  | 257 |
| II. Wardhamana .....                                              | 257 |
| III. Literatura .....                                             | 259 |
| IV. Stosunek do innych systemów .....                             | 259 |
| V. Teoria poznania .....                                          | 263 |
| VI. Wartość logiki Dżiny .....                                    | 271 |
| VII. Psychologia .....                                            | 274 |
| VIII. Metafizyka .....                                            | 276 |
| IX. Etyka .....                                                   | 286 |
| X. Stosunek do teizmu .....                                       | 289 |
| XI. Nirwana .....                                                 | 291 |
| XII. Wnioski .....                                                | 292 |
| <b>ROZDZIAŁ TRZECI. ETYCZNY IDEALIZM</b>                          |     |
| WCZESNEGO BUDDYZMU .....                                          | 299 |
| I. Wczesny buddyzm .....                                          | 300 |
| II. Ewolucja myśli buddyjskiej .....                              | 300 |
| III. Literatura .....                                             | 300 |
| IV. Życie i osobowość Buddy .....                                 | 303 |
| V. Warunki panujące podówczas .....                               | 306 |
| VI. Budda a Upaniszady .....                                      | 312 |
| VII. Cierpienie .....                                             | 313 |
| VIII. Przyczyny cierpienia .....                                  | 316 |
| IX. Świat przemian .....                                          | 327 |
| X. Jednostkowe „ja” .....                                         | 328 |
| XI. Teoria jaźni Nagaseny .....                                   | 333 |
| XII. Psychologia .....                                            | 340 |
| XIII. Pratitjasamutpada, czyli doktryna uzależnionej genezy ..... | 347 |
| XIV. Etyka .....                                                  | 352 |
| XV. Karman i ponowne narodziny .....                              | 368 |
| XVI. Nirwana .....                                                | 373 |
| XVII. Stosunek do Boga .....                                      | 378 |
| XVIII. Wnioski wynikające z karmana .....                         | 381 |
| XIX. Religia praktyczna .....                                     | 383 |
| XX. Teoria poznania .....                                         | 384 |
| XXI. Buddyzm a Upaniszady .....                                   | 389 |

|                                                     |            |
|-----------------------------------------------------|------------|
| XXII. Buddyzm oraz system Sankhja.....              | 391        |
| XXIII. Zwycięstwo buddyzmu .....                    | 392        |
| <b>ROZDZIAŁ CZWARTY. FILOZOFIA EPOSÓW .....</b>     | <b>401</b> |
| I. Przeobrażenia w braminizmie .....                | 401        |
| II. Mahabharata .....                               | 402        |
| III. Czas powstania i autorstwo.....                | 403        |
| IV. Ramajana.....                                   | 404        |
| V. Powszechne pojęcia ówczesnej epoki .....         | 406        |
| VI. Kult Durgi.....                                 | 408        |
| VII. System Pasiupata.....                          | 409        |
| VIII. Wasudewa-Krszna.....                          | 409        |
| IX. Kosmologia eposów .....                         | 417        |
| X. Etyka .....                                      | 420        |
| XI. Upaniszad Śwetaśwatara .....                    | 423        |
| XII. Kodeks Manu .....                              | 427        |
| <b>ROZDZIAŁ PIĄTY. TEIZM BHAGAWADGITY .....</b>     | <b>431</b> |
| I. Bhagawadgita .....                               | 431        |
| II. Data powstania .....                            | 434        |
| III. Stosunek bhagawadgity do innych systemów ..... | 435        |
| IV. Nauka zawarta w Gicie .....                     | 438        |
| V. Ostateczna rzeczywistość.....                    | 441        |
| VI. Świat przemian .....                            | 451        |
| VII. Jednostkowe „ja”.....                          | 453        |
| VIII. Etyka .....                                   | 455        |
| IX. Dźniamarga.....                                 | 457        |
| X. Bhaktimarga .....                                | 460        |
| XI. Karmamarga .....                                | 465        |
| XII. Moksza .....                                   | 471        |
| <b>ROZDZIAŁ SZÓSTY. BUDDYZM JAKO RELIGIA.....</b>   | <b>477</b> |
| I. Sekty buddyjskie .....                           | 477        |
| II. Buddyzm hinajany .....                          | 480        |
| III. Mahajana.....                                  | 482        |
| IV. Metafizyka mahajany .....                       | 484        |
| V. Religia mahajany .....                           | 487        |
| VI. Etyka.....                                      | 490        |
| VII. Upadek buddyzmu w Indiach.....                 | 493        |
| VIII. Wpływ buddyzmu na myśl indyjską.....          | 496        |

|                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------|-----|
| ROZDZIAŁ SIÓDMY. SZKOŁY BUDDYZMU.....                         | 501 |
| I. Cztery szkoły buddyzmu.....*                               | 501 |
| II. Wajbhaszikowie .....                                      | 502 |
| III. Sautrantikowie .....                                     | 506 |
| IV. Jogaczarowie.....                                         | 509 |
| V. Madhjamikowie.....                                         | 523 |
| VI. Teoria poznania.....                                      | 524 |
| VII. Stopnie prawdy i rzeczywistości.....                     | 533 |
| VIII. Siunjawada i co z niej wynika .....                     | 537 |
| IX. Zakończenie.....                                          | 540 |
| Apendyks. Dalsze rozważania nad niektórymi zagadnieniami..... | 549 |

## 2

|                                      |     |
|--------------------------------------|-----|
| Przedmowa do wydania pierwszego..... | 573 |
| Przedmowa do wydania drugiego.....   | 575 |
| Wykaz skrótów.....                   | 577 |

## CZĘŚĆ TRZECIA SZEŚĆ SYSTEMÓW BRAMIŃSKICH

|                                                |     |
|------------------------------------------------|-----|
| WSTĘP.....                                     | 581 |
| I. Powstanie systemów.....                     | 581 |
| II. Stosunek do Wed .....                      | 582 |
| III. Sutry.....                                | 584 |
| IV. Wspólne idee.....                          | 586 |
| ROZDZIAŁ PIERWSZY. LOGICZNY REALIZM NJAJI..... | 591 |
| I. Njaja i Wajsieszika .....                   | 591 |
| II. Początki Njaji.....                        | 593 |
| III. Literatura i historia.....                | 594 |
| IV. Zakres Njaji.....                          | 598 |
| V. Istota definicji.....                       | 600 |
| VI. Pratjaksza, czyli intuicja.....            | 601 |
| VII. Anumana, czyli wnioskowanie.....          | 617 |
| VIII. Sylogizm .....                           | 619 |
| IX. Indukcja .....                             | 627 |

|                                                                                             |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| X. Przyczyna.....                                                                           | 632 |
| XI. Upamana, czyli porównanie .....                                                         | 639 |
| XII. Siabda, czyli poznanie werbalne .....                                                  | 641 |
| XIII. Inne formy poznania .....                                                             | 646 |
| XIV. Tarka i wada .....                                                                     | 647 |
| XV. Pamięć .....                                                                            | 648 |
| XVI. Wątpliwość .....                                                                       | 648 |
| XVII. Omyłki.....                                                                           | 650 |
| XVIII. Prawda.....                                                                          | 651 |
| XIX. Błąd.....                                                                              | 658 |
| XX. Ogólna ocena epistemologii Njaji.....                                                   | 661 |
| XXI. Świat przyrody .....                                                                   | 667 |
| XXII. Dusza jednostkowa i jej przeznaczenie .....                                           | 669 |
| XXIII. Krytyczne rozważania nad teorią duszy Njaji<br>i jej stosunkiem do świadomości ..... | 675 |
| XXIV. Etyka.....                                                                            | 681 |
| XXV. Teologia .....                                                                         | 685 |
| XXVI. Konkluzja.....                                                                        | 690 |

## ROZDZIAŁ DRUGI. ATOMISTYCZNY PLURALIZM

|                                                |     |
|------------------------------------------------|-----|
| WAJSIESZIKI.....                               | 697 |
| I. Wajsieszika .....                           | 697 |
| II. Czas powstania i literatura .....          | 698 |
| III. Teoria poznania.....                      | 700 |
| IV. Kategorie .....                            | 701 |
| V. Substancja.....                             | 704 |
| VI. Teoria atomów .....                        | 708 |
| VII. Właściwość.....                           | 716 |
| VIII. Karman, czyli działanie .....            | 719 |
| IX. Samanja, czyli ogólność .....              | 720 |
| X. Wisiesza, czyli szczególność .....          | 723 |
| XI. Samawaja, czyli nieodłączne tkwienie ..... | 724 |
| XII. Abhawa, czyli nieistnienie.....           | 726 |
| XIII. Etyka .....                              | 728 |
| XIV. Bóg .....                                 | 731 |
| XV. Ogólna ocena filozofii Wajsiesziki.....    | 733 |

## ROZDZIAŁ TRZECI. SYSTEM SANKHJI .....

|                                        |     |
|----------------------------------------|-----|
| I. Wstęp.....                          | 751 |
| II. Teorie poprzedzające Sankhję ..... | 752 |
| III. Literatura.....                   | 755 |

|                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------|-----|
| IV. Przyczynowość.....                                    | 756 |
| V. Prakrti .....                                          | 757 |
| VI. Guny .....                                            | 760 |
| VII. Ewolucja.....                                        | 762 |
| VIII. Przestrzeń i czas.....                              | 769 |
| IX. Purusza .....                                         | 771 |
| X. Empiryczna jednostka.....                              | 774 |
| XI. Purusza i prakrti.....                                | 777 |
| XII. Purusza i buddhi.....                                | 780 |
| XIII. Mechanizm poznania .....                            | 781 |
| XIV. Źródła poznania.....                                 | 783 |
| XV. Uwagi krytyczne na temat teorii poznania Sankhji..... | 787 |
| XVI. Etyka.....                                           | 790 |
| XVII. Wyzwolenie .....                                    | 794 |
| XVIII. Życie przyszłe .....                               | 795 |
| XIX. Czy Sankhja jest ateistyczna?.....                   | 797 |
| XX. Ogólna ocena.....                                     | 799 |
| <br>ROZDZIAŁ CZWARTY. SYSTEM JOGI PATAŃDŻALEGO .....      | 813 |
| I. Wstęp.....                                             | 813 |
| II. Teorie, które poprzedziły Jogę .....                  | 815 |
| III. Czas powstania i literatura.....                     | 816 |
| IV. Sankhja i Joga .....                                  | 817 |
| V. Psychologia .....                                      | 819 |
| VI. Pramany.....                                          | 822 |
| VII. Sztuka Jogi .....                                    | 823 |
| VIII. Przygotowanie etyczne .....                         | 824 |
| IX. Dyscyplina ciała .....                                | 826 |
| X. Regulowanie oddechu.....                               | 826 |
| XI. Opanowanie zmysłów.....                               | 827 |
| XII. Kontemplacja .....                                   | 827 |
| XIII. Samadhi, czyli skupienie .....                      | 828 |
| XIV. Wolność.....                                         | 830 |
| XV. Karman .....                                          | 832 |
| XVI. Władze nadnaturalne .....                            | 832 |
| XVII. Bóg .....                                           | 834 |
| XVIII. Konkluzja.....                                     | 837 |
| <br>ROZDZIAŁ PIĄTY. PURWAMIMANSA .....                    | 839 |
| I. Wstęp.....                                             | 839 |
| II. Czas powstania i literatura .....                     | 840 |

|                                                          |     |
|----------------------------------------------------------|-----|
| III. Pramany .....                                       | 841 |
| IV. Percepcja .....                                      | 843 |
| V. Wnioskowanie .....                                    | 848 |
| VI. Świadectwa Wed.....                                  | 849 |
| VII. Porównanie.....                                     | 852 |
| VIII. Implikacja (wynikanie) .....                       | 853 |
| IX. Niepostrzeganie .....                                | 853 |
| X. Teoria poznania Prabhakary .....                      | 854 |
| XI. Teoria poznania Kumarili .....                       | 857 |
| XII. „Ja” .....                                          | 861 |
| XIII. Istota rzeczywistości .....                        | 866 |
| XIV. Etyka .....                                         | 869 |
| XV. Apurwa .....                                         | 871 |
| XVI. Moksza.....                                         | 873 |
| XVII. Bóg .....                                          | 874 |
| <br>ROZDZIAŁ SZÓSTY. WEDANTASUTRA .....                  | 881 |
| I. Wstęp.....                                            | 881 |
| II. Autorstwo i czas powstania.....                      | 882 |
| III. Stosunek do innych szkół .....                      | 883 |
| IV. Poglądy metafizyczne .....                           | 884 |
| V. Konkluzja .....                                       | 889 |
| <br>ROZDZIAŁ SIÓDMY. ADWAJTAWEDANTA SIANKARY .....       | 891 |
| I. Wstęp.....                                            | 891 |
| II. Czas i dzieje życia Siankary.....                    | 893 |
| III. Literatura.....                                     | 896 |
| IV. Gaudapada.....                                       | 896 |
| V. Analiza doświadczenia .....                           | 897 |
| VI. Stworzenie .....                                     | 900 |
| VII. Etyka i religia .....                               | 902 |
| VIII. Gaudapada a buddyzm.....                           | 903 |
| IX. Bharttrhari.....                                     | 905 |
| X. Bharttrprapańcza .....                                | 905 |
| XI. Stosunek Siankary do Upaniszad i do Brahmasutry..... | 906 |
| XII. Siankara i inne szkoły .....                        | 908 |
| XIII. Atman.....                                         | 910 |
| XIV. Mechanizm poznania .....                            | 917 |
| XV. Percepcja.....                                       | 918 |
| XVI. Wnioskowanie .....                                  | 922 |
| XVII. Świadectwo Pisma.....                              | 922 |

|                                                                                                |      |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| XVIII. Odrzucenie subiektywizmu.....                                                           | 924  |
| XIX. Kryterium prawdy.....                                                                     | 926  |
| XX. Nieadekwatność poznania empirycznego .....                                                 | 927  |
| XXI. Anubhawa, czyli doświadczenie całkowite .....                                             | 933  |
| XXII. Intuicja (anubhawa), intelekt (tarka) i Pisma (śruti).....                               | 936  |
| XXIII. Wyższa mądrość i niższe poznanie .....                                                  | 939  |
| XXIV. Porównanie teorii Siankary z niektórymi teoriami Zachodu .....                           | 940  |
| XXV. Podejście obiektywne: przestrzeń, czas i przyczyna .....                                  | 945  |
| XXVI. Brahman.....                                                                             | 950  |
| XXVII. Iswara, czyli Bóg osobowy.....                                                          | 955  |
| XXVIII. Zjawiskowy charakter Iśwary .....                                                      | 965  |
| XXIX. Zjawiskowy charakter świata.....                                                         | 971  |
| XXX. Doktryna maji .....                                                                       | 973  |
| XXXI. Awidja .....                                                                             | 979  |
| XXXII. Czy świat jest ułudą? .....                                                             | 981  |
| XXXIII. Maja i awidja.....                                                                     | 987  |
| XXXIV. Świat przyrody .....                                                                    | 989  |
| XXXV. Jednostkowe „Ja” .....                                                                   | 992  |
| XXXVI. Sakszin i džiwa .....                                                                   | 996  |
| XXXVII. Atman i džiwa.....                                                                     | 998  |
| XXXVIII. Iswara i džiwa.....                                                                   | 1002 |
| XXXIX. Ekadźiwawada (teoria o jednej duszy)<br>i anekadźiwawada (teoria o mnogości dusz) ..... | 1004 |
| XL. Etyka.....                                                                                 | 1006 |
| XLI. Rozważania nad niektórymi zarzutami wysuwanymi<br>pod adresem etyki Siankary .....        | 1012 |
| XLII. Karman.....                                                                              | 1021 |
| XLIII. Moksza .....                                                                            | 1022 |
| XLIV. Życie przyszłe.....                                                                      | 1030 |
| XLV. Religia .....                                                                             | 1032 |
| XLVI. Wniosek .....                                                                            | 1037 |

## ROZDZIAŁ ÓSMY. TEIZM RAMANUDŻY .....

|                               |      |
|-------------------------------|------|
| I. Wstęp.....                 | 1041 |
| II. Agamy .....               | 1043 |
| III. Purany .....             | 1044 |
| IV. Życie Ramanudży .....     | 1045 |
| V. Historia i literatura..... | 1047 |
| VI. Bhaskara .....            | 1049 |
| VII. Jadawaprakasia.....      | 1049 |
| VIII. Źródła poznania .....   | 1050 |

|                                                    |      |
|----------------------------------------------------|------|
| IX. Przyczyna i substancja.....                    | 1055 |
| X. „Ja” i świadomość.....                          | 1056 |
| XI. Bóg .....                                      | 1058 |
| XII. Dusza jednostkowa.....                        | 1064 |
| XIII. Materia .....                                | 1067 |
| XIV. Stworzenie.....                               | 1069 |
| XV. Życie etyczne i religijne .....                | 1073 |
| XVI. Moksza.....                                   | 1077 |
| XVII. Ogólna ocena.....                            | 1079 |
| ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY. SIWAIZM, SIAKTYZM              |      |
| I PÓŹNIEJSZY TEIZM WISZNUICKI .....                | 1087 |
| I. Siajwasiddhanta.....                            | 1087 |
| II. Literatura .....                               | 1088 |
| III. Doktryny .....                                | 1088 |
| IV. System Pratjabhidźna.....                      | 1093 |
| V. Siaktyzm .....                                  | 1094 |
| VI. Madhwa .....                                   | 1097 |
| VII. Życie i literatura .....                      | 1097 |
| VIII. Teoria poznania.....                         | 1098 |
| IX. Bóg .....                                      | 1100 |
| X. Dusza jednostkowa .....                         | 1101 |
| XI. Świat przyrody.....                            | 1102 |
| XII. Bóg i świat.....                              | 1103 |
| XIII. Etyka i religia.....                         | 1104 |
| XIV. Refleksje krytyczne .....                     | 1106 |
| XV. Nimbarka .....                                 | 1107 |
| XVI. Wallabha .....                                | 1111 |
| XVII. Ruch Czajtani .....                          | 1114 |
| ROZDZIAŁ DZIESIĄTY. KONKLUZJA .....                |      |
| I. Rozwój filozofii.....                           | 1119 |
| II. Jedność wszystkich systemów .....              | 1121 |
| III. Filozofia a życie.....                        | 1122 |
| IV. Upadek filozofii w niedawnej przeszłości ..... | 1123 |
| V. Sytuacja obecna.....                            | 1124 |
| Przypisy.....                                      | 1131 |